

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

---

*Οι ιστορίες και τα όνειρα είναι οι σκιώδεις αλήθειες
που θα επιζήσουν όταν τα απτά γεγονότα γίνουν
σκόνη και στάχτη και λησμονηθούν.*

—ΝΙΑ ΓΚΕΪΜΑΝ

ΤΟ 1966, ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ ΦΟΙΤΗΤΗΣ, γνώρισα έναν μυστηριώδη μηχανικό αυτοκινήτων που ονόμασα Σωκράτη και τον οποίο περιγράφω στον *Δρόμο του Ειρηνικού Πολεμιστή**. Όσο κάναμε παρέα, ο Σωκράτης μου μίλησε για μία γυναίκα σαμάνο στη Χαβάη, της οποίας είχε υπάρξει μαθητής πολλά χρόνια πριν. Αναφέρθηκε, επίσης, σε ένα βιβλίο που είχε χάσει στην έρημο και σε μία σχολή που βρισκόταν κρυμμένη κάπου στην Ασία, αλλά οι λεπτομέρειες γρήγορα έσβησαν στα έγκατα της μνήμης μου.

Αργότερα, όταν αποφοίτησα, ο παλιός δάσκαλός μου με ξεπροβόδισε με τα λόγια «τέρμα η μασημένη τροφή, μικρέ. Καιρός να διδαχθείς από τις δικές σου εμπειρίες». Στα χρόνια που ακολούθησαν παντρεύτηκα, έγινα πατέρας, προσλήφθηκα ως προπονητής γυμναστικής στο Πανεπιστήμιο του Στάνφορντ και στη συνέχεια δίδαξα την τέχνη της κίνησης ως καθηγητής του Κολεγίου Όμπερλιν.

---

* Εκδόσεις Έσοπρον, 1992. (Σ.Τ.Μ.)

Είχαν περάσει οκτώ χρόνια από τότε που βρέθηκα στο διαυκτερεύον βενζινάδικο του Σωκράτη. Για κάποιον εξωτερικό παρατηρητή η ζωή μου ήταν εξίσου καλή με τα φοιτητικά μου χρόνια, τότε που ήμουν κορυφαίος αθλητής. Με είχε στοιχειώσει, όμως, η αίσθηση ότι μου έλειπε κάτι σημαντικό – ότι η *πραγματική* ζωή με προσπερνούσε, ενώ ο ίδιος υποκρινόμουν στα ρηχά νερά των κοινωνικών συμβάσεων. Εντωμεταξύ, η σύζυγός μου κι εγώ είχαμε συμφωνήσει να χωρίσουμε.

Τότε το κολέγιο με επιβράβευσε, χορηγώντας μου ένα ποσό για να ταξιδέψω σε όλο τον κόσμο και να κάνω έρευνα για τις πολεμικές τέχνες και τις μεθόδους πειθαρχίας νου και σώματος. Η ευκαιρία αυτή ξύπνησε εκ νέου τις αναμνήσεις εκείνες και την πιθανότητα να βρω τους ανθρώπους και τα μέρη που είχε αναφέρει ο Σωκράτης χρόνια πριν. Θα μπορούσα να συνδυάσω την επαγγελματική έρευνα με την προσωπική μου αναζήτηση.

Το βιβλίο τούτο, που αφηγείται ένα ταξίδι σε κάθε γωνιά του κόσμου, αρχίζει αμέσως μετά την περιπέτειά μου στη Χαβάη (περιγράφεται στο *Μυστικό ταξίδι του Ειρηνικού Πολεμιστή*)* και ολοκληρώνεται ακριβώς πριν από το κλιμακούμενο τέλος του *Δρόμου του Ειρηνικού Πολεμιστή*.

Έχοντας μόλις τελειώσει το πρώτο σκέλος των ταξιδιών μου στη Χαβάη, είχα στρέψει τώρα το βλέμμα στην Ιαπωνία. Αυτό συνέβη προτού μια τυχαία ανακάλυψη αλλάξει τα πάντα και αποδείξει πόση αλήθεια κρύβεται στη ρήση «όποτε θες να κάνεις κάτι, πρώτα θα πρέπει να κάνεις κάτι άλλο».

Όλα άρχισαν ένα βροχερό σαββατιάτικο πρωινό...

---

* Εκδόσεις Έσσητρον, 1995. (Σ.τ.Μ.)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ένα βιβλίο στην έρημο

*Πολέμησε δίχως βία για έναν καλύτερο κόσμο,
αλλά μην περιμένεις να είναι εύκολο.
Ο δρόμος δεν θα είναι στρωμένος με ροδοπέταλα...
Οι προσκυνητές της δικαιοσύνης και της ειρήνης
πρέπει να είναι προετοιμασμένοι ότι θα συναντήσουν την έρημο.*

—NTOM XEΛNTEP KAMAPA

ΕΝΑ

ΣΤΟ ΓΚΡΙΖΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ ένα σμήνος από φύλλα τράβηξε το βλέμμα μου έξω από το νοτισμένο από τις σταγόνες της βροχής παράθυρο του δωματίου του μοτέλ μου στο νησί Οάχου. Τα σκούρα σύννεφα ταίριαζαν με τις σκέψεις μου καθώς αμφιταλαντευόμουν ανάμεσα στα ουράνια και στη γη, δίχως ρίζες, πλέοντας κάπου στο ενδιάμεσο. Το καλοκαίρι στο Μολοκάι, δίπλα στη Μάμα Τσία, είχε τελειώσει γρήγορα. Τώρα είχα μπροστά μου άλλους εννιά μήνες άδειας πριν επιστρέψω στα καθήκοντά μου ως καθηγητής.

Καθώς βημάτιζα στη μοκέτα, φορώντας μόνο τα εσώρουχά μου, κοντοστάθηκα και κοίταξα την αντανάκλασή μου στον καθρέφτη του μπάνιου. Έχω αλλάξει; αναρωτήθηκα. Η μυώδης φτιαξιά μου, αποτέλεσμα της αθλητικής καριέρας μου στο πανεπιστήμιο και των πρόσφατων κοπιωδών εργασιών μου στο Μολοκάι, έδειχνε απaráλλαχτη. Το ίδιο και το μαυρισμένο από τον ήλιο πρόσωπό μου, το μακρύ πιγούνι μου και το συνηθισμένο, πολύ κοντό, μόλις μιας μέρας κούρεμά μου. Μόνο τα μάτια που μου επέστρεφαν το βλέμμα έδειχναν διαφορετικά. Άραγε, *θα μοιάσω ποτέ στον παλιό δάσκαλό μου, τον Σωκράτη;*

Μόλις έφτασα στο Οάχου, μερικές μέρες πριν, τηλεφώνησα στην επτάχρονη κόρη μου, που μου είπε ενθουσιασμένη: «Θα

ταξιδέσω σαν εσένα, μπαμπά!» Για λίγους μήνες, ίσως και παραπάνω, θα επισκεπτόταν με τη μητέρα της κάποιους συγγενείς στο Τέξας. Για άλλη μία φορά κάλεσα τον αριθμό που μου είχε δώσει, αλλά δεν το σήκωσε κανείς. Έτσι, κάθισα και της έγραψα ένα σημείωμα στο πίσω μέρος μιας καρτποστάλ, διανθίζοντάς το με καρδούλες, έχοντας πλήρη επίγνωση ότι δεν μπορούσαν να αναπληρώσουν την απουσία μου. Η κόρη μου μου έλειπε. Δεν πήρα την απόφαση να ταξιδέσω τόσους μήνες ελαφρά τη καρδία. Έβαλα την καρτποστάλ στο δερματόδετο ημερολόγιο που είχα αγοράσει μερικές μέρες πριν για να κρατάω σημειώσεις από τα ταξίδια μου. Θα της την ταχυδρομούσα από το αεροδρόμιο, αργότερα.

Τώρα είχε έρθει η ώρα να ετοιμάσω άλλη μια φορά τα πράγματά μου. Έβγαλα τον πολυταξιδεμένο σάκο μου από το ντουλάπι και άδειασα τα υπάρχοντά μου στο κρεβάτι: δύο παντελόνια και δύο κοντομάνικα μπλουζάκια, εσώρουχα και κάλτσες, ένα λεπτό τζάκετ και ένα κοντομάνικο πουκάμισο για ειδικές περιστάσεις. Τα δρομικά παπούτσια μου ολοκλήρωναν τη μινιμαλιστική γκαρνταρόμπα μου.

Πήρα το είκοσι πέντε εκατοστών μπρούντζινο αγαλματίδιο ενός σαμουράι που είχα βρει στην ακτή του Μολοκάι – ένα σημάδι που με έστρεφε προς την Ιαπωνία, έναν πολυπόθητο προορισμό όπου πιθανόν θα αποκτούσα βαθιά γνώση του ζεν και του μπουσίντο*, της οδού του πολεμιστή. Θα έψαχνα, επίσης, την κρυφή σχολή που ο Σωκράτης με είχε προκαλέσει να ανακαλύψω. Η πτήση μου για την Ιαπωνία αναχωρούσε την επομένη. Καθώς τακτοποιούσα ξανά τον σάκο μου, το-

---

* Το μπουσίντο (ή οδός του σαμουράι) είναι ο άγραφος κώδικας της ηθικής και της εκπαίδευσης των μπουσί (πολεμιστές) και αναπτύχθηκε την εποχή του φεουδαλισμού στην Ιαπωνία ενώ μαίνονταν οι πόλεμοι ανάμεσα στους ισχυρούς φεουδάρχες. Είναι διαποτισμένο από την αυστηρή ηθική διδασκαλία του Κομφούκιου και το πνεύμα του ζεν. (Σ.Τ.Ε.)

ποθετώντας στο εσωτερικό του το ημερολόγιο, τον σαμουράι και μετά τα ρούχα μου, μύριζα ακόμα την αχνή οσμή του πλούσιου κοκκινοχώματος του δάσους της Χαβάης.

Λίγα λεπτά μετά, συνειδητοποίησα πόσο εύκολο ήταν να ξεχάσω την καρτποστάλ που είχα χώσει στο ημερολόγιο. Κατέβασα το φερμουάρ του σάκου και τράβηξα το τετράδιο έξω, προσπαθώντας να μην παρασύρω μαζί και τα προσεκτικά διπλωμένα ρούχα μου. Δεν μου έκανε το χατίρι. Εκνευρισμένος, τράβηξα πιο δυνατά. Καθώς το ημερολόγιο απελευθερωνόταν, άκουσα και ένιωσα ένα σκίσιμο στο ύφασμα του σάκου. Έβαλα το χέρι μου μέσα και άγγιξα ένα μικρό εξόγκωμα στο σημείο όπου η φόδρα είχε ανοίξει. Και τότε τα δάχτυλά μου ανακάλυψαν και τράβηξαν έναν χοντρό φάκελο με ένα σύντομο μήνυμα της Μάμα Τσία απέξω:

Ο Σωκράτης μού ζήτησε να σου δώσω αυτό το γράμμα όταν θα είχα πειστεί ότι είσαι έτοιμος.

Έτοιμος για ποιο πράγμα; αναρωτήθηκα, ενώ έφερνα στο μυαλό μου τα ασημένια μαλλιά της Χαβανέζας δασκάλας μου, το γενναιόδωρο χαμόγελό της και το ογκώδες σώμα της, ντυμένο στο φλοράλ φόρεμά της. Γεμάτος περιέργεια, άνοιξα τον φάκελο και άρχισα να διαβάζω το γράμμα του Σωκράτη:

Νταν, δεν υπάρχει άλλη γιατριά για τα νιάτα εκτός από τον χρόνο και την προοπτική. Όταν γνωριστήκαμε, οι λέξεις μου περνούσαν από δίπλα σου σαν φύλλα στον άνεμο. Ήσουν πρόθυμος να ακούσεις, αλλά όχι έτοιμος ακόμα να κατανοήσεις. Συνειδητοποίησα ότι θα απογοητευόσουν, κάτι που γινόταν πιο δύσκολο από την πεποίθηση ότι ήσουν σοφότερος από τους συναδέλφους σου. Αφού η Τσία σου έδωσε αυτό το γράμμα, κατά πάσα πι-

Θανότητα αναζητείς απαντήσεις στην Ανατολή. Αλλά αν πας εκεί εκλιπαρώντας για οβολούς ενόρασης, θα λάβεις μοναχά ψίχουλα. Πήγαινε μόνο όταν θα μπορείς να εισφέρεις αξία στην τράπεζα της σοφίας. Δεν είναι τρόπος του λέγειν. Πρώτα θα πρέπει να βρεις ένα βιβλίο που έχασα στην έρημο πριν από δεκαετίες.

Αλλη μία φάρσα του Σωκράτη, σκέφτηκα, και φαντάστηκα την κοροϊδευτική έκφρασή του και το κλείσιμο του ματιού. Αντί να πάω στην Ιαπωνία, μου ζητάει να βρω ένα βιβλίο στην έρημο; Ποια έρημο; Ένας αναστεναγμός πνίγηκε στο λαρύγγι μου καθώς συνέχισα να διαβάζω:

Έχω την αίσθηση πως ό,τι έγραψα σε εκείνο το ημερολόγιο μπορεί να αποτελέσει τη γέφυρα ανάμεσα στον θάνατο και στην αναγέννηση, ίσως ακόμα και μία δίοδο προς την αιώνια ζωή – γνώσεις που θα χρειαστείς πριν όλο αυτό τελειώσει. Δεν είμαι σίγουρος για τίποτε από αυτά, καθώς το ακριβές περιεχόμενο και η τοποθεσία του είναι θολά στη μνήμη μου.

Οι ρίζες του είναι συνδεδεμένες με την προσωπική ιστορία μου: Γεννήθηκα στη Ρωσία, σχεδόν έναν αιώνα πριν, και ανατράφηκα ως στρατιωτικός δόκιμος. Πολύ αργότερα, ενώ βρισκόμουν στην ατραπό του πολεμιστή, συνάντησα μια ομάδα δασκάλων στην περιοχή Νταμίρ της Κεντρικής Ασίας: έναν δάσκαλο του ζεν, έναν σούφι, έναν ταοϊστή, έναν δάσκαλο της Καμπάλα, έναν χριστιανό καλόγερο. Μου πρόσφεραν γνώση και διδασκαλία στις εσωτερικές τέχνες, αλλά μου πήρε χρόνια να υλοποιήσω όσα έμαθα. Γύρω στα σαράντα πέντε μου, λίγο πριν τελειώσει ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, μετανά-

στευσα στην Αμερική. Πήγα νυχτερινό σχολείο και αφοσιώθηκα στο να μάθω να διαβάζω, να γράφω και να μιλάω αγγλικά το ίδιο καλά με κάθε Αμερικανό. Αργότερα βρήκα δουλειά στις οικοδομές και μετά σε συνεργεία αυτοκινήτων, όπου είχας κλίση. Μετακόμισα στην Οκλαχόμα, όπου η κόρη μου δούλευε ως δασκάλα. Έπειτα από μία δεκαετία εκεί επέστρεψα στη Νέα Υόρκη.

Στα εβδομήντα έξι μου, αργά ένα απόγευμα, καθώς περπατούσα στην περιοχή που σήμερα ονομάζεται Γκρίνουιτς Βίλατζ, κοντοστάθηκα κάτω από την τέντα ενός παλαιοβιβλιοπωλείου, στο οποίο σύχναζα, και μια ριπή ανέμου με έσπρωξε στο εσωτερικό του. Ως συνήθως, το καμπανάκι που κουδούνισε ανήγγειλε την άφιξή μου και αμέσως ο ήχος ξεψύχησε, σαν να τον έπνιξε μια κουβέρτα. Η ατμόσφαιρα ήταν φορτωμένη από τη μουχλιασμένη οσμή χιλιάδων τόμων. Διέσχισα τους στενούς διαδρόμους, ανοίγοντας μερικά βιβλία, των οποίων τα εξώφυλλα έτριξαν σαν κλειδώσεις που έπασχαν από αρθρίτιδα. Υπό άλλες συνθήκες δεν θα θυμόμουν τέτοιες λεπτομέρειες, αλλά αυτό που συνέβη εκείνο το απόγευμα εγχάραξε στο μυαλό μου μια ιδιαίτερα ζωντανή εντύπωση.

Το βλέμμα μου μαγνητίστηκε από τη γηραιότερη γυναίκα που είχα δει στη ζωή μου. Καθώς την παρατηρούσα, έβαλε το χέρι της πάνω σε κάτι που έμοιαζε με λεπτό σημειωματάριο, από εκείνα με το δερμάτινο λουράκι και το κούμπωμα που ασφαρίζει με ένα κλειδί. Ξεφύλλιζε ένα από τα πολλά βιβλία που βρίσκονταν στο τραπέζι και στη συνέχεια πήρε ένα στιλό, σαν να ήθελε να σημειώσει κάτι. Αντί γι' αυτό, γύρισε προς το μέρος μου και με κοίταξε.

Παρά το ρυτιδιασμένο πρόσωπό της, τα μάτια της ήταν πολύ νεανικά και γυάλιζαν κάτω από τις θαμνώδεις βλεφαρίδες τους, ενώ η επιδερμίδα της έμοιαζε με το δέρμα του σημειωματαρίου της. Θα μπορούσε να είναι Λατίνα, Ινδιάνα ή ακόμα και Ασιάτισσα. Το πρόσωπό της έμοιαζε να αλλάζει ταυτόχρονα με τα εναλλασσόμενα μοτίβα του φωτισμού. Μόλις τη χαιρέτησα με ένα κούνημα του κεφαλιού και γύρισα να φύγω, άκουσα να με καλεί. Προς μεγάλη μου έκπληξη, με αποκάλεσε με ένα παρατσούκλι που είχα να ακούσω από τα παιδικά μου χρόνια – ήταν το ίδιο όνομα με το οποίο με φώναζες εσύ.

«Σωκράτη».

«Φαίνεται ότι με γνωρίζετε, εγώ όμως δεν σας...»

«Καμία», απάντησε. «Λέγομαι Καμία».

«Το όνομά σας είναι Καμία;» τη ρώτησα.

Το χαμόγελό της αποκάλυψε τα ελάχιστα κιτρινισμένα δόντια που της είχαν απομείνει.

Για να κερδίσω χρόνο ενόσω πάλευα να θυμηθώ σε ποιο μέρος ή περίπτωση είχαμε συναντηθεί, τη ρώτησα τι έγραφε.

Ακούμπησε το χέρι της στο μπράτσο μου και είπε με ισπανική προφορά: «Ο χρόνος είναι πολύτιμος. Το έργο μου έχει σχεδόν τελειώσει». Έγραψε κάτι σε ένα κομμάτι χαρτί και μου το έδωσε. «Συνάντησέ με αύριο σε αυτήν τη διεύθυνση. Εκεί θα μάθεις τι πρέπει να κάνεις». Καθώς σηκωνόταν αργά, πρόσθεσε: «Έλα νωρίς. Θα είναι ανοιχτά».

Το επόμενο πρωί, λίγο μετά το ξημέρωμα, βρήκα το διαμέρισμα στη διεύθυνση που μου είχε δώσει, ανέβηκα

τις σκάλες που έτριζαν και χτύπησα απαλά την πόρτα στο τέλος του διαδρόμου. Καμία απάντηση. Είχε πει ότι θα ήταν ανοιχτά. Γύρισα το πόμολο και μπήκα.

Στην αρχή μου φάνηκε πως η μικρή γκαρσονιέρα ήταν εγκαταλειμμένη – με την εξαίρεση ενός παλιού χαλιού και μερικών μαξιλαριών, ήταν άδεια – και έμοιαζε με σοφίτα μοναχού ζεν ή καθολικού καλόγερου. Έπειτα άκουσα μια μουσική τόσο απαλή, που θα μπορούσε να έρχεται από τη μεσοτοιχία ή από τη μνήμη μου. Από μια γωνία είδα να μπαίνει το φως μιας λάμπας κι έτσι πέρασα μέσα από ένα ανοιχτό παράθυρο και ένιωσα το παγωμένο αεράκι. Τη βρήκα σωριασμένη στο γραφείο της, με το κεφάλι να ακουμπάει στα χέρια. Δίπλα της βρίσκονταν ένα ανοιχτό βιβλίο, το ημερολόγιό της, και το κλειδί της κλειδαριάς. Το στιλό είχε γλιστρήσει από τα υπέργηρα χέρια της. Το μπράτσο της ήταν παγωμένο και ξερό σαν περγαμηνή. Το μόνο που είχε απομείνει ήταν ο φλοιός.

Καθώς άπλωσα το χέρι να χαϊδέψω τα λεπτά μαλλιά της, ο πρωινός ήλιος φώτισε το πρόσωπό της, χαρίζοντάς του μια αιθέρια λάμψη. Τότε την αναγνώρισα. Την πρώτη φορά που συνάντησα την Καμία ήμουν τριάντα πέντε χρονών. Τότε την έλεγαν Μαρία – ήταν χριστιανή μυστικίστρια από την Ισπανία και μία από τις δασκάλες μου στη συνάθροιση του Νταμίρ. Σχεδόν σαράντα χρόνια μετά, με είχε αναγνωρίσει στο βιβλιοπωλείο. Εγώ, πάλι, δεν είχα καταφέρει να τη θυμηθώ, κι έτσι έγινε η Καμία.

Είχε συναισθανθεί το τέλος που ερχόταν. Ένας φάκελος πάνω στο γραφείο περιείχε λίγα χρήματα, αρκετά για να τακτοποιηθούν τα σχετικά μετά τον θάνατό της, υπέθεσα. Στο μπροστινό μέρος του φακέλου είχε γράψει

με ορνιθοσκαλίσματα: «Αποτέφρωση. Όχι συγγενείς». Αυτό και έναν αριθμό τηλεφώνου. Έβαλα το ημερολόγιό της στον σάκο μου και το κλειδί στην τσέπη. Αφού την παρατήρησα για λίγο και την αποχαιρέτησα σιωπηλά, αποχώρησα, αφήνοντας την πόρτα ξεκλειδωτή.

Όταν επέστρεψα στο μικρό διαμέρισμά μου, ένιωθα σαν να είχα ξυπνήσει από ένα όνειρο, αλλά το βάρος του σημειωματαρίου της στον σάκο μου αποδείκνυε πως βρισκόμουν στην πραγματικότητα. Αφού κάλεσα από το κοινόχρηστο τηλέφωνο το νεκροτομείο, κάθισα με το ημερολόγιό της στα χέρια, αλλά δεν το άνοιξα. Όχι ακόμα. Δεν θα το διάβαζα έτσι απλά, σαν να ήταν ένα ανάγνωσμα του περιπτέρου. Παρά την περιέργειά μου για όσα θα είχε γράψει η μυστικίστρια καλόγρια, θα έκανα υπομονή μέχρι να σκόρπιζα τις στάχτες της.

Μερικές μέρες αργότερα, νωρίς το απόγευμα, παρέλαβα το μικρό σκεύος που περιείχε ό,τι είχε απομείνει από τη Μαρία, πλέον Καμία.

Το επόμενο ξημέρωμα μπήκα στο Σέντραλ Παρκ από τη νότια είσοδο, πέρασα τον Βράχο Άμπαϊρ και περιπλανήθηκα βόρεια, προσπερνώντας γνώριμα αξιοθέατα και λίμνες, μέχρι που έφτασα στον Κήπο του Ωδείου, που θα παρέμενε κλειστός λίγες ώρες ακόμα. Σκαρφάλωσα τον φράχτη και βρήκα ένα ήσυχο μέρος να καθίσω, σε έναν μικρό κατκόκηπο που περιβαλλόταν από πυκνή φυλλωσιά. Καθώς ο ανατέλλων ήλιος έλαμψε πάνω στα φυτά της ερήμου, σκόρπισα τη στάχτη της.

Έπειτα από ένα λεπτό σιγής, έβγαλα το ημερολόγιό της και το ξεκλείδωσα. Το δερματόδετο βιβλίο άνοιξε σε μια λευκή σελίδα. Γύρισα την επόμενη. Κι αυτή λευκή.

Το ξεφύλλισα όλο. Ήταν όλες κενές.

Η αρχική απογοήτευσή μου μετατράπηκε σε ευθυμία, καθώς έφερα στον νου το χιούμορ της Μαρίας, τόσες δεκαετίες πίσω, και αναρωτήθηκα αν αυτή η ζεν χειρονομία του άδειου βιβλίου την έκανε να χαμογελάσει.

Όταν είπε «Θα μάθεις τι πρέπει να κάνεις», τελικά εννοούσε να καλέσω το αποτεφρωτήριο και να σκορπίσω τη στάχτη της. Και λέγοντάς μου πως το έργο της είχε ολοκληρωθεί, αναφερόταν σε μια γεμάτη ζωή, που τώρα είχε τελειώσει.

Την ώρα που έκλεινα το βιβλίο το μάτι μου έπεσε στην αρχή, όπου ανακάλυψα μια βιαστική χειρόγραφη σημείωση κάτω από την ημερομηνία 11 Μαρτίου 1946 – τη νύχτα του θανάτου της. Στη σελίδα αυτή βρήκα δύο σημειώσεις για μένα, γραμμένες τις τελευταίες στιγμές της: πρώτη ήταν μία ιστορία που είχα ξανακούσει. Αυτήν τη φορά τη διάβασα με προσοχή:

Ένας έμπορος από τη Βαγδάτη έστειλε τον υπηρέτη του στην αγορά. Ο υπηρέτης επέστρεψε, τρέμοντας από φόβο. «Άρχοντα, κάποιος στην αγορά με έσπρωξε. Γύρισα να κοιτάξω και είδα τον Χάρο. Έκανε μια απειλητική χειρονομία προς το μέρος μου και το έβαλα στα πόδια. Ζητάω την άδειά σου και ένα άλογο για να πάω σε ένα μέρος που ξέρω στη Σαμάρα και να κρυφτώ».

Ο άρχοντας του δάνεισε ένα άλογο και ο υπηρέτης τράπηκε σε φυγή.

Αργότερα, ο έμπορος είδε τον Χάρο στο πλήθος και τον ρώτησε: «Γιατί απείλησες τον υπηρέτη μου;»

Ο Χάρος αποκρίθηκε: «Δεν απείλησα τον υπηρέτη σου. Απλώς, δεν περίμενα να τον συναντήσω στη Βαγδάτη, γιατί έχω ραντεβού μαζί του απόψε στη Σαμάρρα».

Η ιστορία αυτή σχετικά με το αναπότρεπτο του θανάτου ήταν απόλυτα κατανοητή, δεδομένων της ηλικίας της Καμίας και της προφανούς γνώσης του άμεσου τέλους της. Αλλά γιατί είχε θελήσει να τη μοιραστεί μαζί μου τις τελευταίες στιγμές της; Η απάντηση ήρθε καθώς διάβαζα τις δύο τελευταίες παράδες στο κάτω μέρος της σελίδας:

Αγαπημένε: Μόνο ο σύμβουλος του θανάτου μπορεί να σε ξαναφέρει στη ζωή. Οι άδειες σελίδες είναι για να τις γεμίσεις με της καρδιάς σου τη σοφ...

Η κομμένη λέξη σήμανε την τελευταία ανάσα της. Τώρα καταλάβαινα πλήρως τα λόγια της: «Θα μάθεις τι πρέπει να κάνεις». Ως τελευταία επιθυμία και εντολή της, μου είχε χαρίσει μια ευλογία και μου είχε φορτώσει ένα βάρος.

Όταν έκλεισα το ημερολόγιο και το σήκωσα, ένιωσα σαν να κρατούσα την ίδια στα χέρια μου, θαρρείς και η ψυχή της είχε πετάξει από το σώμα της και είχε γλισθήσει στο βιβλίο.